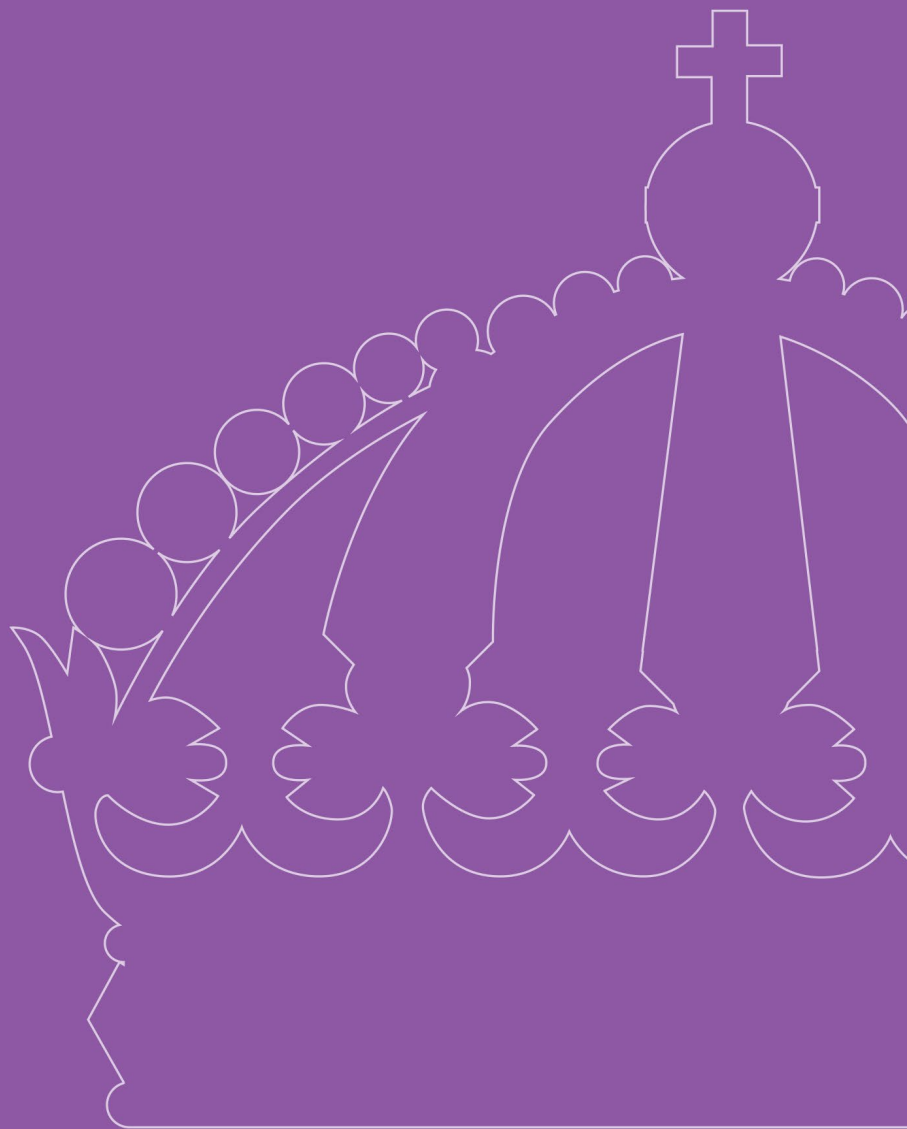




Främjande åtgärder för vilda pollinatörer i Jämtlands län

Genomförda och planerade åtgärder samt förbättringspotential när det kommer till att främja vilda pollinatörer i Jämtlands län.



UTGIVEN AV: Länsstyrelsen i Jämtlands län, december, 2022

TEXT: Karolina Nemby

FOTON: Karolina Nemby

LÖPNUMMER: 2022:26

DIARIENUMMER: 511-9385-22

PUBLIKATIONEN KAN LADDAS NER FRÅN VÅR HEMSIDA: www.lansstyrelsen.se/jamtland

Innehåll

INLEDNING	4
Syfte	4
Metod	4
BAKGRUND	5
Förutsättningar och utmaningar	5
Mångfald	5
Tillgänglighet	6
Fenologi	6
Jordbruket	6
Bekämpningsmedel	6
Klimatförändringar	6
STATUS I JÄMTLAND.....	7
Odlingslandskapet	7
LRF och lantbrukare	7
Torsta Lantbruksgymnasium	8
Skogsbruket	10
Företag.....	11
Jämtkraft	11
Östersund-Frösö Golfklubb och Åre golfklubb	12
Växtvaruhuset	13
Kommuner	15
RESULTAT	18
SLUTSEMINARIUM VILDA POLLINATÖRER 2020-2022	18
SLUTSATS OCH DISKUSSION	19

Inledning

År 2020 erhöill Naturvårdsverket och länsstyrelserna varsina regeringsuppdrag om att *Samordna det svenska arbetet med att förstärka förutsättningarna för vilda pollinatörer*. Uppdraget gäller åren 2020 till 2022.

Länsstyrelsens uppdrag har varit att:

- Samordna och vägleda de aktörer i länet som har verksamheter som direkt eller indirekt påverkar förutsättningarna för vilda pollinatörer
- Sprida information och upplysa om hot och möjligheter
- Främja pollinatörer inom naturvården genom anpassad skötsel av skyddade områden och riktade åtgärder inom åtgärdsprogram för hotade arter
- Fördela bidrag inom LONA-pollinering till kommuner

I denna rapport finns exempel på olika insatser, som initierats av Länsstyrelsen eller andra aktörer i Jämtlands län mellan åren 2020-2022. Det gäller till exempel etableringen av Jämtkrogens fjärilslandskap, inventering och bränning på golfbanor samt arbete med biologisk mångfald i ledningsgator. Vidare redovisas resultaten av Länsstyrelsens kartläggning av kommunernas arbete för att gynna vilda pollinatörer.

Syfte

Syftet med denna sammanställning och rapport är att visa vilka åtgärder som genomförts, pågår och planeras i Jämtlands län. Syfte är också att visa positiva exempel för att inspirera och att uppmärksamma brister där förbättringspotential finns. Syftet har även varit att informera berörda aktörer om hur situationen för vilda pollinatörer ser ut samt vad de kan göra för att förbättra deras förutsättningar.

Metod

För att kartlägga läget i Jämtlands län har olika projekt identifierats, varefter intervjuer och besök har genomförts hos olika aktörer. Det har även etablerats kontakt med länets kommuner och Länsstyrelsen har genomfört kommunbesök hos representanter från olika förvaltningar. Kommunerna har erhållit frågor om sitt arbete och redovisat hur de arbetar med anpassad skötsel, riktade åtgärder och kunskapshöjande åtgärder för att främja vilda pollinatörer i kommunen.

Länsstyrelsen har informerat om vilda pollinatörer, upplyst om hot och möjligheter samt lämnat vägledning om hur olika aktörer kan arbeta med vilda pollinatörer. Länsstyrelsen har vidare informerat om möjligheten att söka LONA-bidrag (lokala naturvårdssatsningen) för att få finansiering till att genomföra lokala projekt som gynnar pollinatörer. Det särskilda pollinerings-LONA-bidraget upphör dock vid utgången av år 2022, men det är även möjligt att söka standardbidraget för att genomföra projekt i samma syfte.

Bakgrund

Ekosystemtjänsten *pollinering* är globalt värderad till flera miljarder amerikanska dollar per år [Naturskyddsföreningen 2015]. Ändå har antalet insekter minskat drastiskt under de senaste årtiondena. Över 75 procent av jordens grödor är helt eller delvis beroende av insektpollinering [Naturskyddsföreningen]. Det innefattar även bomull och framställningen av vissa biobränslen. Det uppskattas att ungefär en tredjedel av maten vi äter är beroende av insektpollinering för att produceras [Naturvårdsverket].

Insektpollinering sker dels av uppfödda tambin (honungsbin), dels av vilda pollinatörer. Alla insekter har olika funktion, till exempel är humlor i många fall effektivare pollinerare än honungsbin. Exakt hur stor del av pollineringen som sker av vilda insekterna är svår att uppskatta. Men det är viktigt att komma ihåg att även om vissa odlare delvis använder sig av tambin är naturen till största del beroende av våra vilda pollinatörer. Till exempel skulle skogens bär utebli om vi inte har vilda pollinatörer. Även planterade växter skulle påverkas stort.

I Sverige räknas främst bin (ej honungsbi), fjärilar, blomflugor och skalbaggar till de vilda pollinatörerna.

- Det finns ca 287 arter av solitära bin i Sverige, var av nästan en tredjedel finns med på rödlistan över sårbara och hotade arter. Ett tjugotal av dessa anses vara akut hotade och 15 arter klassas som utgångna i Sverige.
- 41 arter av reproducerande sociala vildbin (humlor) har påträffats i Sverige. 3 av dessa arter anses vara utdöda i landet. 1 art anses sårbar och 9 arter klassas som nära hotade.
- Av de 117 bofasta arter av dagfjärilar och bastardsvärmare i landet är en tredjedel rödlistade och 18 av dessa anses vara hotade. Situationen för nattflyn är liknande, ca 20 procent av våra 391 arter är rödlistade.
- Av blomflugorna finns det över 400 arter i Sverige var av en tiondel anses vara sårbara eller hotade.
- Utav våra ca 4500 arter av skalbaggar anses nästan 800 arter vara sårbara eller hotade.

[SLU artdatabanken, artfakta].

Förutsättningar och utmaningar

Mångfald

En mångfald av insektsarter är viktig då insekterna har olika förmågor och egenskaper att pollinera olika växter. Av samma anledning är det avgörande att det finns en stor variation av blommande växter och boendeanternativ. Vissa arter av bin bygger bon i sandiga marker medan andra bygger bon i håligheter ovan mark.

Tillgänglighet

Hur långt bina flyger från sitt bo för att samla nektar och pollen är olika beroende på art. De minsta solitärbina flyger oftast inte längre 150 meter medan arbetarhumlor kan flyga ett par kilometer för att samla mat. Humledrottningarna på våren flyger med stor sannolikhet inte så långa sträckor som arbetarna då hon har larver att ensam mata hemma i boet. Området för bina att besöka växterna är alltså väldigt geografiskt begränsat och det är därför viktigt med en sammanhängande struktur av blommande växter. Att det finns gott om blommor är också avgörande för att konkurrensen mellan vilda pollinatörer och honungsbin inte ska bli för stor.

Fenologi

Att det finns tillgång av rätt sorts blommande växter från våren och ända in på hösten är även det livsavgörande. Det är inte bara årets humledrottningar som behöver mat när de vaknar från vintervilan. Under sensommaren och tidig höst flyger honorna som ska bli nästa års drottningar ut från bona och innan de går i vintervila behöver de äta upp sig ordentligt för att kunna överleva till nästkommande år. För varje hona som inte överlever går ett helt framtida bisamhälle förlorat. Även vissa fjärilar övervintrar som vuxna individer och behöver liksom humlorna mat under hela säsongen.

Jordbruket

Ett stort hot mot vilda pollinatörer är det moderna jordbruket. Stora delar ängsmark har gjorts om till åkrar och skogsplanteringar. Tidigare betesmarker har vuxit igen. Detta gör att både blommande växter och boplatser för insekterna till stor del minskat samt att avstånden mellan blommande marker ökat. Näringsfattiga ängsmarker är också habitat för flera fjärilsarter som till följd av det förändrade landskapet har minskat och vissa arter har till och med dött ut.

Bekämpningsmedel

Ett annat stort hot är användningen av kemiska bekämpningsmedel. Dessa ämnen förgiftar insekterna som är ute och flyger och maten som de tar med hem till sina larver. Det är främst de växtskyddsmedel som används mot skadeinsekter (pesticider) som leder till direkt påverkan.

Klimatförändringar

Även klimatförändringarna påverkar vilda pollinatörer negativt. Vissa arter flyttar sig norrut vilket leder till ytterligare konkurrens inom dessa områden. Andra nordliga arter riskerar att dö ut när det inte längre finns ett nordligt klimat att tillgå. Klimatförändringarna påverkar även livscykeln hos övervintrande vuxna insekter, såsom humledrottningarna. De vaknar på våren när marken är tillräckligt uppvärmd och som ett resultat av klimatförändringarna värms marken upp tidigare på året. Då växter även styrs av ljuset och inte bara värmen föreligger en risk att humlorna vaknar innan det finns tillräckligt med mat att tillgå med påföljd att de dör innan ett bisamhälle hunnit upprättats.

Status i Jämtland

Odlingslandskapet

Hur lantbruket runt om oss sköts har en stor påverkan på våra pollinerande insekter. Det moderna jordbruket har ofta en negativ påverkan då åkrar och fält ersatt ängar, och gamla betesmarker växt igen när de inte längre brukas. De största problemen finns i monokulturer, dvs där endast en sorts växt odlas på gigantiska ytor utan hänsyn till våra insekter. Detta gäller till exempel i anslutning till rapsodlingar. När rapsen blommat över blir endast en stor öken kvar. Även användandet av växtskyddsmedel är ett problem.

När lantbruket sköts på rätt sätt är det positivt för vilda pollinatörer och främjar den biologiska mångfalden. Länsstyrelsen har i många år arbetat med projektet *Rikare odlingslandskap* där de bistått med rådgivning och kurser till lantbrukare. År 2021 publicerade Länsstyrelsen ett informationsblad riktad till lantbrukare som handlade om åtgärder för att främja bland annat klöverhumlan.

En medarbetare på landsbygdsenheten som varit aktiv i över 20 år säger att det idag finns en ökad medvetenhet när det kommer till biologisk mångfald. Det finns dock en risk att situationen kan försämrats när de äldsta lantbrukarna som fortfarande tillämpar gamla traditioner med slåtter och naturbete går ur tiden och att kraven på ett modernt och rationellt jordbruk tar över.

LRF och lantbrukare

Utanför Gällö bor potatisodlaren Johan Vikström, som ingår i LRFs regionstyrelse. Han berättar att varken han eller de kollegor han pratat med upplever att LRF lyfter och arbetar med frågor rörande biologisk mångfald och vilda pollinatörer.

”För 5-10 år sedan hölls det informationsträffar gällande naturbete, men det hade förmodligen mer att göra med de betande djuren än att uppnå ängsflora av betet för att gynna insekterna”.

Johan märker en positiv skillnad på sina äppelträd och potatisblommor efter att honungsbin cirkulerat i stor utsträckning i området. Själv använder han endast bekämpningsmedel mot bladmögel, inte skadedjur. Genom att främja många skalbaggar kan man automatiskt få skydd mot skadedjur då dessa djur städar upp.

Trots avsaknaden av information från LRF visar Johan upp flera positiva exempel på och runt om sina åkrar och planteringar. Runt om åkern växer det varierad skog som är kantad av bärbuskar, åkertistlar, och mjölkört. I åkrarna ligger det ett flertal små oaser bestående av rösen, holmar, och små byggnader med vildvuxen blommande mark runt om. Men för att främja mångfalden skulle det även behövas remsor och kanter med en mer kontrollerad och varierad flora.



Oaser i odlingslandskap



Oas i odlingslandskap

Johan berättar att han fått intrycket av att åtagande som leder till stöd främst är anpassad till de som även har djurhållning; "Som enbart grönsaksodlare är det svårt att leva upp till kraven."

Torsta Lantbruksgymnasium

I Ås utanför Östersund ligger ett av länets lantbruksgymnasium. Förutom att bedriva skolundervisning arbetas det även med fältförsök åt externa aktörer som bland andra SLU. Runt om skolan har olika åtgärder gjorts för att främja pollinatörer, mycket för att visa på goda exempel.

Lars Tirén, landsbygdsutvecklare med inriktning på växtodling, berättar att mycket som odlas på gården inte är beroende av insektpollinering. Exempelvis gräsväxter som vindpollineras och klöver som skördas innan blomning. Men det är ändå viktigt att lära eleverna betydelsen av vilda pollinatörer för att förstå innebörden av biologisk mångfald och hur allt hänger ihop. "För att få frön till klöverodling krävs det ju att pollineringen av klöver fungerar bra någon annan stans."

Som exempel har skolan tillsammans med eleverna anlagt en skalbaggsås och placerats ut en halmbal där insekter kan bygga bon. I kursen Naturbruk får eleverna läsa om biologisk mångfald samt bygga insektshotell.



Halmbal



Skalbaggsås

Lars betonar dock att lantbruket utgör en företagsverksamhet där ekonomin styr. Ett exempel på en åtgärd som inte behöver kosta mycket är den blomstrande åkerremsan som flitigt besöks av insekter. Blomsterremsan som är 2 m bred och ca 15 m lång såddes in bredvid ett fält med rybs med syftet att insekterna skulle ha tillgång till mat även när rybsen blommat över.



Blommande åkerremsa

Skogsbruket

Längst med E14, på gränsen mellan Jämtland och Medelpad har Skogsbolaget SCA i samarbete med länsstyrelserna i Jämtland och Västernorrland skapat ett habitat där flera sällsynta fjärilsarter trivs. Området kallas Jämtkrogens fjärilslandskap.

Fjärilsarten violett guldvinge som flyger i området är beroende av växten ormröt för att lägga sina ägg på. Växten som trivs i vägkanter gynnas av slåtter, samtidigt som fjärilsarverna behöver tid för att förpappa sig. Därför är det viktigt att inte slå för tidigt. SCA sköter en del av sina vägkanter med slåtter, upp till 7 meter in mot skogen. Detta för att skapa ett habitat där den violetta guldvingen trivs.

Den smalsprötade bastardsvärmaren förekommer i och kring en glänta på ca 1 hektar i Ånge kommun. Fjärilens larver lever på bland annat kråkvicker och den vuxna fjärilen behöver bland annat skogsnäva som nektarkälla. För att förhindra att området växer igen av gräs som lätt konkurrerar ut dessa blommande örter har SCA gjort åtgärder som att slå med slåtterbalk och sedan gräva upp strängar med mineraljord. Det har även gjorts försök att bränna en del av ytan för att se om det kan förbättra förutsättningarna ytterligare.



Jämtkrogens fjärilslandskap



Habitat för smalsprötad bastardsvärmare

Trolldruvemätaren är beroende av växtarten trolldruva som larven lever på. SCA har genom ett område huggit ur flera kilometer av en gammal kärrväg som nu används för Sankt Olavsleden. Den öppna vandringsleden tillsammans med urhuggna gläntor där trolldruvan växer skapar lagom solbelysta och varma miljöer för trolldruvemätaren. Kring denna plats trivs även nordisk stormhatt och Sveriges mest långtungade humla, stormhattshumla, har observerats. För att gynna humlor bevaras även sälj i stor utsträckning.



Urhuggen gammal kärrväg

Håkan Blomqvist som varit drivande i projektet önskar att se förändringar i arbetssättet från grunden gällande skogsbruket och industrin. Han saknar miljöstrategier och rutiner för att gynna speciella naturvärden som kanske bara finns på vissa ställen. "Det är en bit kvar tills det finns en fungerande landskapsanpassad och/eller artanpassad naturhänsyn inom skogsbruket."

Företag

Jämtkraft

Jämtkraft är en energikoncern som ägs av kommunerna Åre, Krokom och Östersund. 2018 började företaget att hamla träd längst deras ledningsgator. Att hamla träd innebär att stora delar av eller hela trädkronor beskärs. Hamlingen gör att träden så småningom blir ihåliga, detta utan att träden dör eller tar skada. Träden får stora ekologiska världen då de blir lämpliga boplatser för många insekter. Hamlingen kan även främja blomningen hos träd som sälg.

Våren 2019 började Jämtkraft tillsammans med Länsstyrelsen och Östersunds kommun att titta närmare på hur de tillsammans kunde främja den biologiska mångfalden i sitt arbete och sträva efter vad dom kallade "gröna ledningsgator". Jens Halvarsson på Jämtkraft, som varit engagerad i projektet, säger att dom vill främja den biologiska mångfalden genom att hitta arbetssätt som är bra för miljön men som också är hållbara för företaget i längden. "Åtgärderna måste vara ekonomiskt befogade gentemot kunderna." Ett exempel på ett miljöfrämjande arbetssätt är att deras maskiner nu är eldrivna.

Ledningsgatan IL9s3 går från Lugnvik till Odensala och valdes ut som testgata för att utvärdera om det går att förvalta en ledningsgata så att insatserna för biologisk mångfald optimeras och driftsäkerheten kvarstår.

Förutom hamling arbetar de med att skapa brynmiljöer och att lämna kvar död ved i den utsträckning som det går. En viktig åtgärd är även att hämma tillväxten av sly genom röjning. På så vis hålls marken öppen och det skapar en möjlighet för blommande örter att ta sig in. Ledningsgator i öppen solbelyst miljö med blommande växter skapar spridningskorridorer för pollinatörerna i landskapet.

En viktig åtgärd är att avlägsna röjningsriset efter skogsbruksåtgärder för att undvika gödningseffekt, detta är något som uttrycks problematiskt då det är både svårt och kostsamt.

Jens uttrycker att det skulle vara intressant att samarbeta med andra företag och myndigheter i projekt som gynnar den biologiska mångfalden, men att det krävs att någon aktör med större kunskap om ämnet är med och styr.

Östersund-Frösö Golfklubb och Åre golfklubb

Kring åren 2009/2010 schaktades det bort jord på stora ytor kring anläggningen på Östersund-Frösö golfklubb för att få material att forma golfbanan med. Efter några år började olika växtarter ta sig in och få fäste. Efter möten och rådgivning från Länsstyrelsen under 2021 brändes en av ytorna våren 2022.

Bränning är ett alternativ till bete eller slätter för att få bort högväxande gräs och vedartade växter. Att ha ytor med lågväxt vegetation bestående av blommande örter i stället för högväxt gräs gynnar verksamheten då det blir enklare för folk att hitta sina golfbollar samtidigt som det gynnar den biologiska mångfalden.

Vidare har det anlagts sandbäddar på anläggningen som ska göras i ordning som möjliga boplatser för bin. Det har även lämnats död ved i skogsdungarna där det planeras att röjas runt omkring för att få det solbelyst.

Golfklubbens representanter uttrycker att det skulle vara intressant att samarbeta med någon som kommer dit och slår de onyttjade ytorna och samlar upp avfallet. De planerar att fortsätta sitt arbete för att främja den biologiska mångfalden men för att ta åtgärderna vidare skulle det behövas någon form av finansiering.



Grönyta som bränts på Frösö golfklubb

Åre golfklubb började engagera sig gällande biologisk mångfald under vintern 2020/2021, då för att främja fåglarna. Under 2021 sattes 49 fågelholkar upp runt golfklubben, och under 2022 ytterligare 75 fågelholkar. Detta är något som varit väldigt uppskattat och golfklubben vill gärna fortsätta sitt arbete genom att bland annat göra åtgärder som främjar pollinatörer.

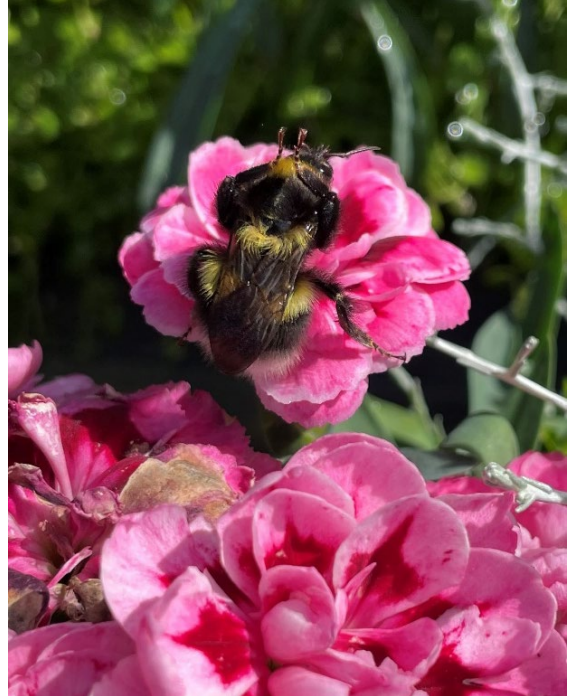
Under sommaren 2023 önskar Åre Golfklubb inventera artrikedomen och arbeta med slåtter på onyttjade ytor. De har även sett över möjligheten till samarbete med Fjällbete. De vill gärna komplettera detta med att sätta upp insektshotell och informativa skyltar gällande biologisk mångfald.

Växtvaruhuset

I ytterkanten av Östersund ligger trädgårdshandeln Växtvaruhuset. Ytorna runt om butiken består av två delar, en butiksträdgård och en visningsträdgård. I butiksträdgården finns blommande plantor av bärbuskar samt mängder av blommande örter i krukor. Visningsträdgården liknar en liten park med varierad flora. Båda dessa ytor har blivit ett paradiset för pollinatörerna. Blommorna besöks flitigt under hela säsongen av humlor, andra bin, och fjärilar.



Återkommande vinbärsfuks



Ivrig besökare, trädgårdshumla

Som ett komplement har dem anställda byggt och satt upp ett insektshotell i visningsträdgården.



Insektshotell

Kommuner

Under hösten 2022 (oktober-november) har länsstyrelsen besökt 7 av länets 8 kommuner. Under kommunbesöken informerade Länsstyrelsen om vilda pollinatörer och invasiva främmande arter samt ställde frågor kring hur kommunerna arbetar med att främja vilda pollinatörer inom skötsel och förvaltning av kommunal mark, om de genomfört några riktade åtgärder gällande hushåll och privata markägare för att gynna vilda pollinatörer samt om kommunen genomfört kunskapshöjande insatser inom skola, barnomsorg etc. På mötet deltog representanter från olika förvaltningar som fick berätta om hur de upplever dagens situation, både när det kommer till brister och positiva erfarenheter i frågan om arbetet med att främja vilda pollinatörer, söka LONA-bidrag, bekämpa invasiva främmande arter osv.

Strömsund

Kommunens representant menar att det saknas ett strukturerat sätt att arbeta med dessa frågor och framförde önskemål om ett forum för kommunikation inom kommunen. Anledningen till att kommunen inte arbetar med att främja vilda pollinatörer är underbemanning, dvs det saknas både medarbetare med tid och rätt kompetens. Även budgeten utgör ett hinder, det finns helt enkelt inte ekonomi för att arbeta aktivt med biologisk mångfald. En positiv aspekt som nämndes är eldsjälarna som bor i kommunen.

Berg och Härjedalen

En och samma medarbetare representerade båda kommunerna och trots att ingen av kommunerna arbetar så mycket kring dessa frågor idag lät hen positiv inför framtiden: "Att arbeta på ett pollinatörsfrämjande sätt är absolut möjligt, men det krävs intresse och engagemang från flera håll och att rätt satsningar görs. Arbetsuppgifter behöver fördelas rätt så att kompetensen som finns nyttjas på bästa sätt."

Härjedalens kommunledningsutskott delade 2020 ut årets miljöpris till aktörer för kunskapsspridning och bekämpning av lupiner, ett projekt finansierat av LONA-pollinering bidraget.

Krokom

Det kommunala bostadsbolaget Krokoms Bostäder gjorde år 2022 en satsning på att göra om vissa grönytor till blomstrande ängsmark. Representanterna från kommunen angav på frågan varför detta inte görs på fler kommunala ytor att man upplever en oförståelse från kommuninvånarna om inte alla gräsmattor klipps. Ett bra sätt att informera allmänheten om varför vissa åtgärder görs behövs.

Det krävs också, förutom ekonomi och resurser, engagemang och stöd från politikerna som styr inom kommunen.

Eva Rappe som sköter gården Tullus Lantliv har via Krokoms kommun ansökt och fått LONA-pollinering bidraget. Eva har haft gården sen 1983 och fick tack vare LONA-bidraget möjlighet att göra främjande åtgärder för vilda pollinatörer.

Hon har bland annat anlagt en sandbädd, byggt insektshotell, och lagt ut död ved.

Under sommaren 2021 sådde hon bivänliga blommor på en yta av 1,1 hektar. Sommaren 2022 såddes bivänliga blommor runt den anlagda våtmarken. Området har inventerats och violett guldvinge har påträffats.



Del av sandbädd och insektshotell

Ragunda

Representanten från Ragunda kommun var positiv till att börja arbeta med att sprida kunskap gällande betydelsen av vilda pollinatörer, både internt och till kommuninvånare. Hen menar att nyckeln till framgång är att kommunen själva har kunskap och kan erhålla hjälp och stöd för att komma i gång att arbeta i frågan. Även personalbristen anges vara ett stort problem.

Åre

Kommunrepresentanten från Åre kommun berättar att det än så länge inte har gjorts särskilt många åtgärder för att främja den biologiska mångfalden och pollinatörer. Hen betonar att dessa frågor diskuterats och avsikten är att ta hänsyn till detta i kommunens kommande planer.

Östersund

Östersunds kommun har kommit en bra bit på vägen när det kommer till att genomföra åtgärder för att främja den biologiska mångfalden och pollinatörer. Men för att kunna arbeta mer med ekologifrågor behövs ökade resurser. Även en bättre samverkan behövs då många funktioner inom kommun styr olika delar som berör dessa frågor. En bra dialog med kommuninvånarna är av stor betydelse då kommunen i första hand arbetar för allmänhetens intresse.

Även Östersunds kommun har fått LONA-pollinering bidrag. Hösten 2020 påbörjade kommunen ett arbete kring att anlägga ängsmark längst gång/cykelbanor.

Även en del grönytor sköts som ängsmark där gräset slås på sensommaren och avfallet samlas upp. Sammanlagt en yta uppskattad till ca 17 hektar. Ängsmark planeras att anläggas kring Marielundsvägens allé i och med att de äldre träden byts ut. Gräsmattor där det växer mycket klöver och kärringtand klipps sparsamt.

En stor andel av blommorna som köps in till de kommunala planteringarna är sådana som gillas av vilda pollinatörer. Under senare år har även mer och mer krokusar planterats ut då de blommar tidigt på våren. Av samma anledning bevaras sälg nu på ett bättre sätt än vad som gjordes förr.

När den så kallade "Dagisbjörken" vid Lillsjön sågades ner på grund av att den var gammal och sjuk, lämnades högstubben kvar i syfte att vara en faunadepå. 2018 sattes en skylt upp på stubben för att informera allmänheten. Delarna av trädet som sågades ner placerades längst skogsbrynet för att bli hem åt skalbaggar och andra insekter.



Högstubbe



Björken har lämnats kvar

Resultat

Svaren på de frågor som ställdes till alla kommuner i Jämtlands län under Länsstyrelsens kommunbesök har sammanställts i diagram och finns bifogat som bilaga till rapporten.

Slutseminarium vilda pollinatörer 2020-2022

Den 6 december anordnade Länsstyrelsen i Jämtlands län ett seminarium med tema "vilda pollinatörer" i Östersund. Målgruppen var kommunrepresentanter, lantbrukare, företagare med flera. I samarbete med andra norrlandslän sändes seminariet live och aktörer från flera platser i norra Sverige deltog.

På plats var sakkunniga föreläsare från privata sektorn, ideella organisationer, kommun och länsstyrelse som pratade om varför pollinerande insekter är av stor betydelse. Syftet med seminariet var att informera om hur vi kan arbeta för att förbättra situationen för pollinerande insekter, visa goda exempel och att uppmana till samarbeten mellan olika aktörer. Totalt deltog ett femtiotal personer. Utvärderingen visar att intresset för vilda pollinatörer är stort, att det är viktigt att träffas över aktörsgränser för att sprida goda exempel och dela erfarenheter om hur man praktiskt kan gå till väga med små medel för att gynna den biologiska mångfalden.



Naturskyddsföreningen föreläser

Slutsats och diskussion

För att vända den nedåtgående trenden för våra vilda pollinatörer finns det många åtgärder som behöver göras. Nedan lämnas några exempel på åtgärder som behöver ske inom statlig och kommunal mark- och vattenanvändning samt förvaltning av grönytor:

- Låta blommor få växa i annars välklippta gräsmattor. Plantera blommor som föredras av pollinatörer i rabatter och blomlådor runt om i städer och trädgårdar.
- Plantera växter och träd som blommar under olika tider av växtsäsongen.
- Bevara sälg och andra videväxter som är humlornas första, största och i många fall enda näringskälla på våren.
- Omvandla grönytor som vägkanter och gräsmattor till blomstrande ängslika marker för att skapa en sammanhängande struktur med spridningskorridorer som gör att insekterna kan röra sig över större ytor.
- Arbeta med slåtter på dessa ytor efter det att växterna blommat färdigt och fröat av sig samt att samla upp växtmaterialet efteråt för att inte tillföra näring till marken som främjar gräs och andra dominerande växter.
- Skapa goda förutsättningar för pollinatörerna att bygga bon genom att till exempel bilda sandmarker, lämna död ved i solbelysta områden, lämna trädgårdar mer "ostädade", bevara stenrösen, och sätta upp bihotell.
- Bekämpa spridningen av främmande invasiva växter som konkurrerar ut andra arter. Till exempel kan blomsterlupinen till synes vara omtyckt av pollinatörerna, men den blommar under en begränsad period och när den blommat över finns inga andra blommor på platsen att tillgå.
- Minska användandet av bekämpningsmedel. Ett sätt att främja detta är att välja ekologisk och KRAV märkt mat.

Fler företag och markägare behöver engagera sig, liksom de som finns med som goda exempel i rapporten. Flera av de som intervjuats har uttryckt att samarbeten mellan olika aktörer och stöd från kommunen är en viktig pusselbit för att lyckas.

Vissa av länets kommuner har påbörjat arbetet med att stärka vilda pollinatörer, men långt ifrån alla och samtliga kommuner bedöms kunna göra mer. Flertalet kommuner uttrycker ett behov av kompetensutveckling och långsiktig finansiering för att kunna arbeta med att främja biologisk mångfald.

Att utöka andelen ekologisk mat i kommunal verksamhet är viktigt men även extra utmanande i dagsläget med stigande livsmedelspriser. En ond cirkel som behöver brytas då livsmedelspriserna kommer att öka än mer om situationen för pollinerande insekter fortsätter att försämrats.

Flera kommuner har på något sätt börjat arbeta med att omvandla grönytor till blommande mark vilket är positivt. Det är önskvärt om varje kommun tar fram en översikt för att identifiera fler onyttjade grönytor som inte behöver klippas lika frekvent som dom görs i dagsläget. Där finns det förmodligen både tid och pengar att spara också.

Ett område där det definitivt finns förbättringspotential är samverkan mellan kommun och föreningar/företag. Det är också tydligt att information riktad till kommuninvånarna behöver bli bättre. Invånarna behöver veta *att* åtgärder görs och varför dom görs, både för att få ökad förståelse för behovet och för att själva ha möjlighet att engagera sig.

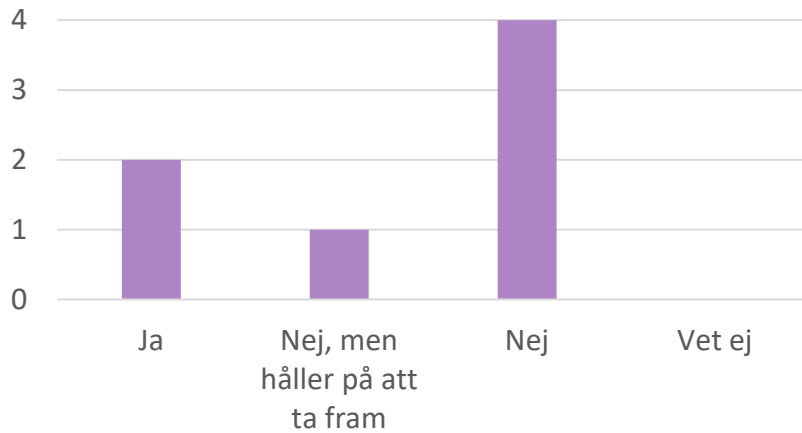
Organisationer som till exempel LRF, som representerar landets lantbrukare, bör jobba mer proaktivt med olika insatser för att gynna vilda pollinatörer. Med rätt stöd och guidning behöver åtgärder varken vara svåra eller kostsamma att utföra. Att det finns pollinatörer i landskapet gynnar oss alla och särskilt livsmedelsproduktionen.

Även om små åtgärder och projekt är av stor betydelse initialt och lokalt behöver vi främja och verka för mer storskaliga åtgärder som är långsiktigt hållbara. För vad händer annars när ett projekt tar slut? Kommuner och företag behöver hitta gemensamma och långsiktigt hållbara arbetsmetoder som främjar vilda pollinatörer, som kan integreras med den löpande verksamheten.

Genom att få med alla på tåget skulle vi tillsammans kunna göra många fler insatser för att främja vilda pollinatörer och den biologiska mångfalden över lag.

Lycka till!

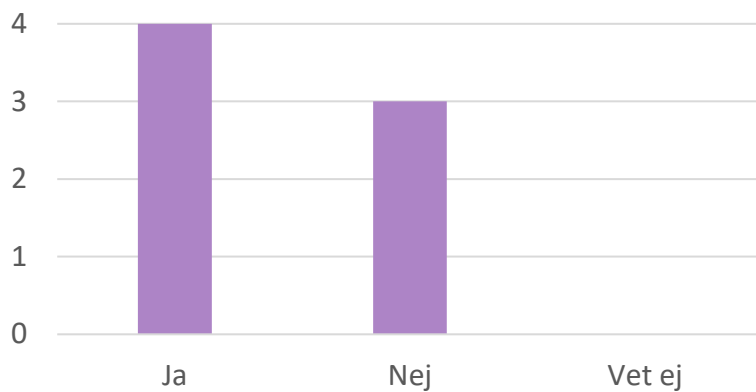
Finns mål, policy eller strategier om att gynna vildbin och andra pollinatörer i något eller flera av kommunens politiskt beslutade dokument?



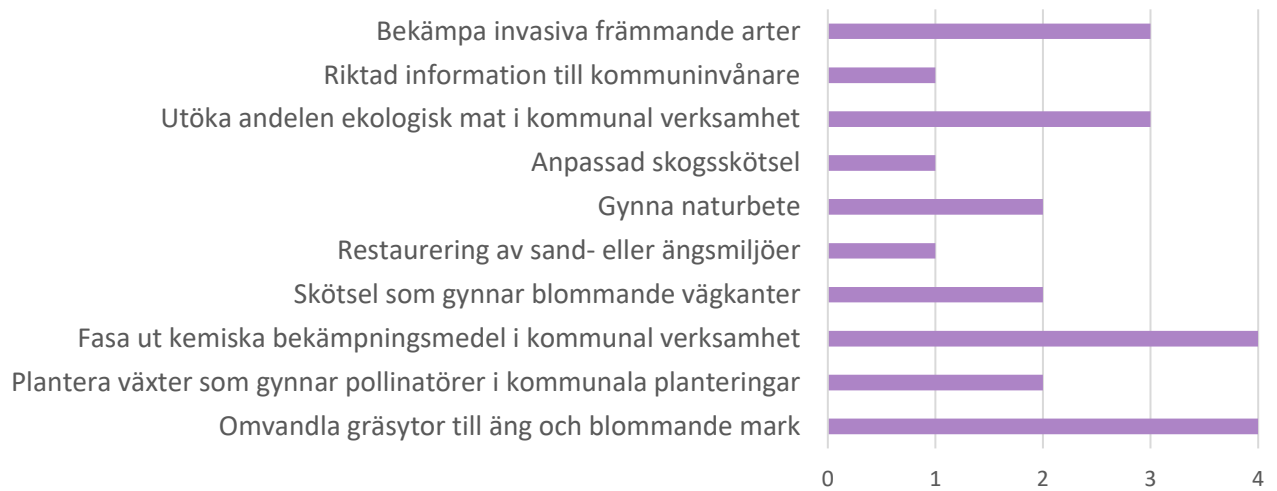
Finns handlings- eller åtgärdsprogram för att gynna vildbin och andra pollinatörer i något eller flera av kommunens politiskt beslutade dokument?



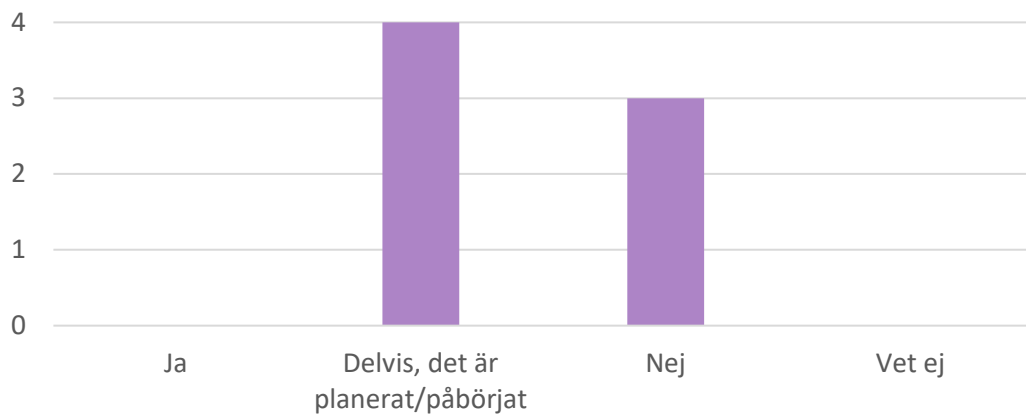
Behandlas frågor om hur kommunen kan gynna pollinatörer i något annat av kommunens dokument, som inte är politiskt antaget?



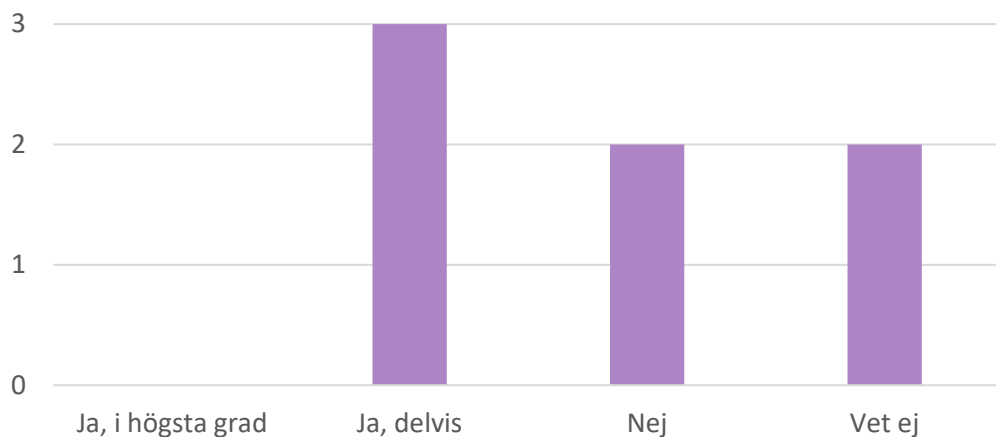
Vilka av dessa åtgärder för att gynna pollinatörer har kommunen redan börjat genomföra? (Flervalsalternativ)



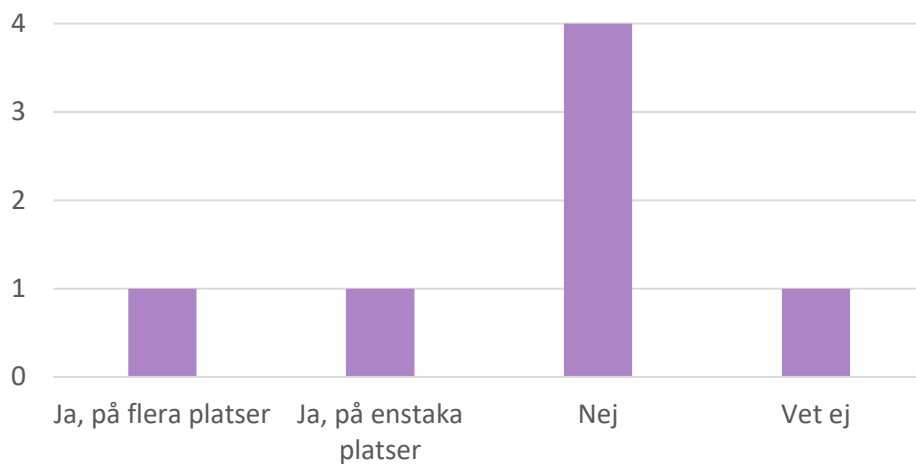
Har kommunen kartlagt värdefulla livsmiljöer och/eller bristområden för pollinatörer som finns inom kommunen?



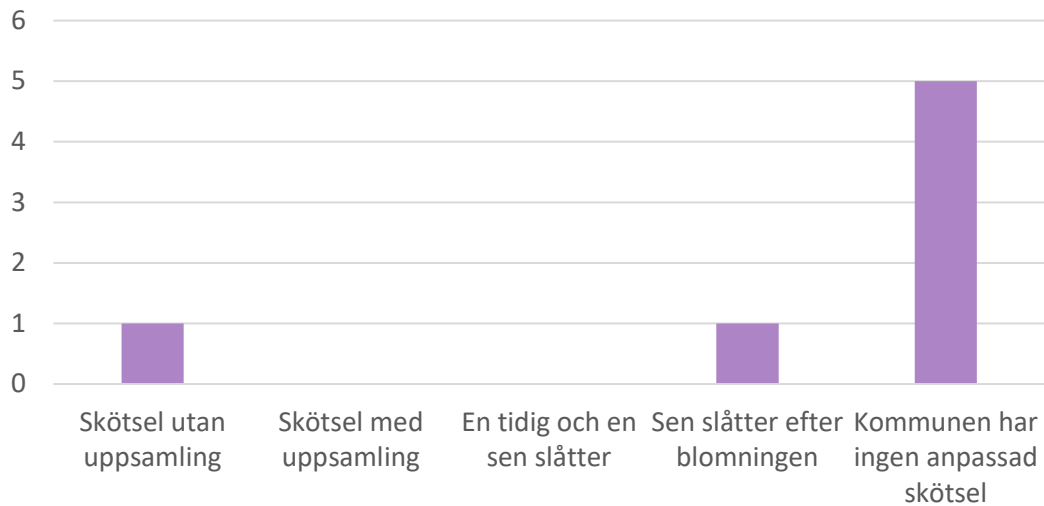
Planerar kommunen för pollinatörers tillgång till sammanhängande grön infrastruktur i anläggning och drift av nya områden? (Till exempel genom att planera för spridningskorridorer).



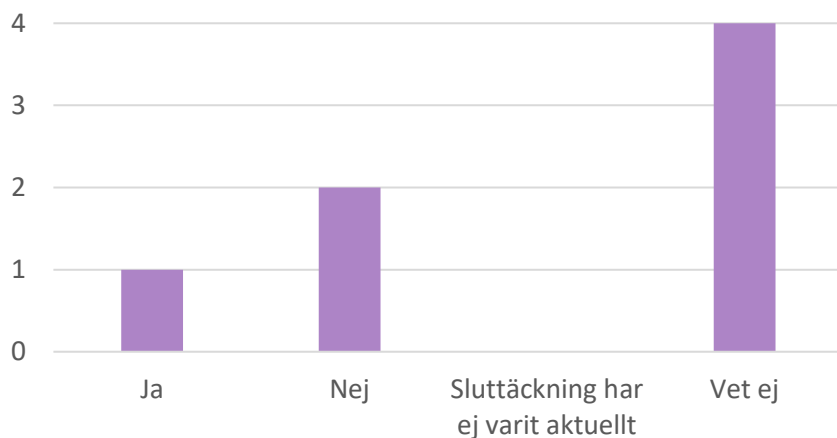
Arbetar kommunen aktivt med slåtter av ängar i kommunen?



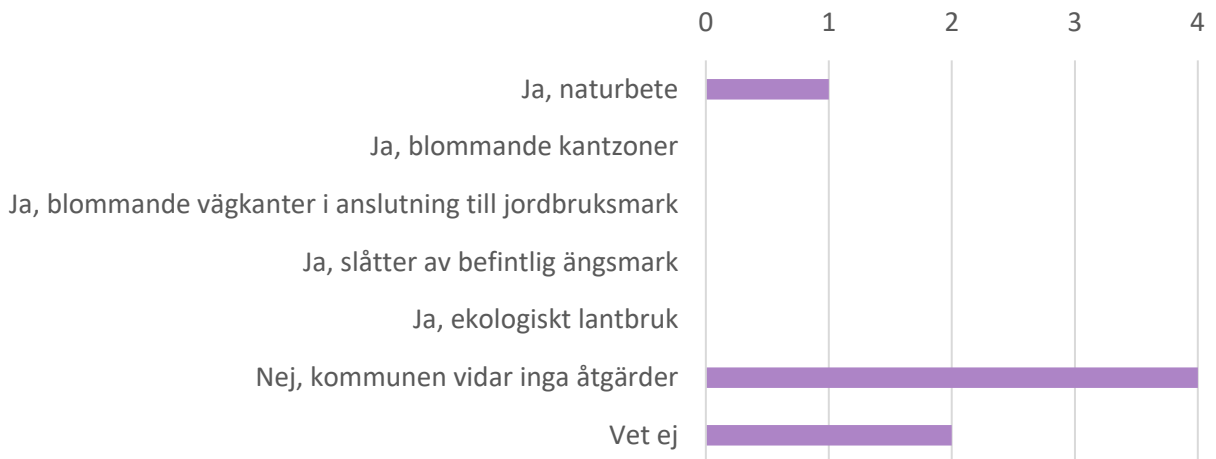
Hur sköter kommunen sina vägkanter?



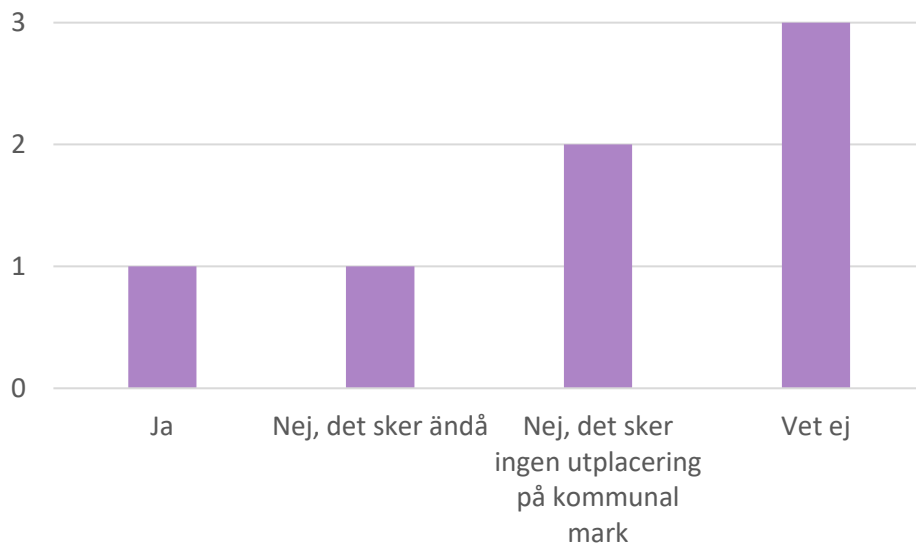
Har kommunen vidtagit åtgärder för att gynna vilda pollinatörer i samband med sluttäckning av äldre soptippar?



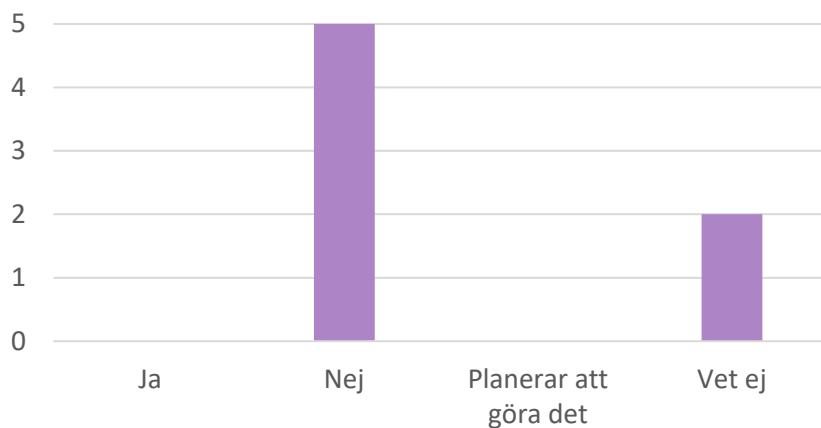
Arbetar kommunen för att stödja lantbrukare till att införa några av dessa åtgärder?



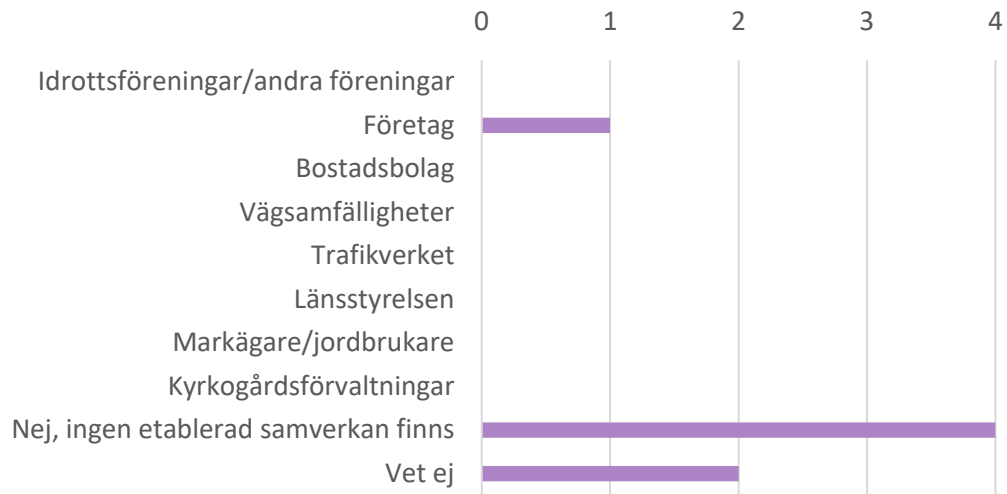
Har kommunen någon policy kring utsättning av honungsbin på kommunal mark?



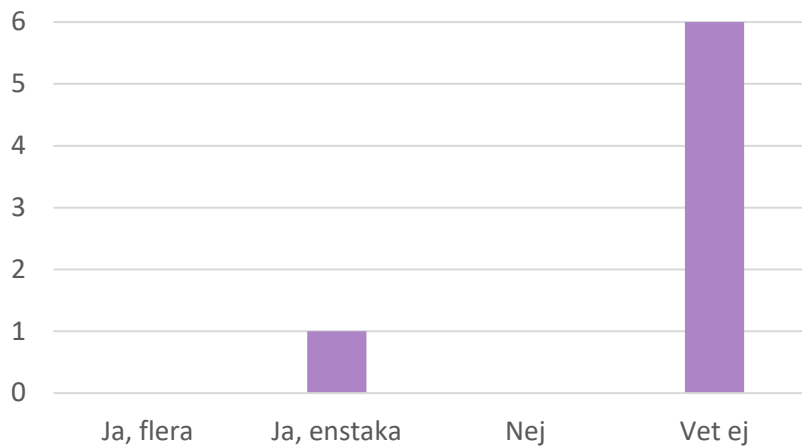
Har kommunen satt upp bihotell eller på annat vis försökt möjliggöra utrymme för boplatser åt vilda bin?



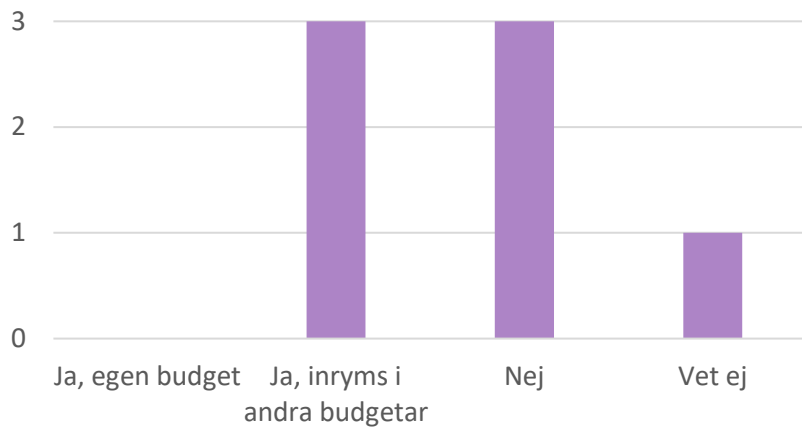
Arbetar kommunen aktivt med att stödja någon/några av dessa aktörer när det kommer till att jobba med åtgärder som gynnar vilda pollinatörer?



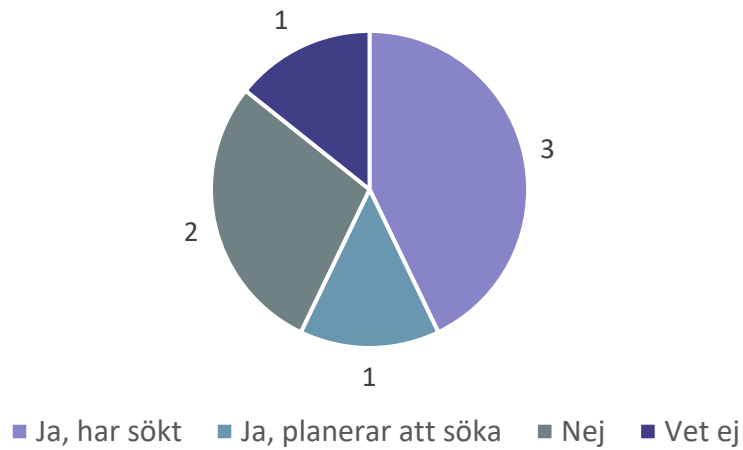
Har kommunen en etablerad samverkan med skolor och/eller förskolor i kommunen i arbetet för att gynna pollinatörer?



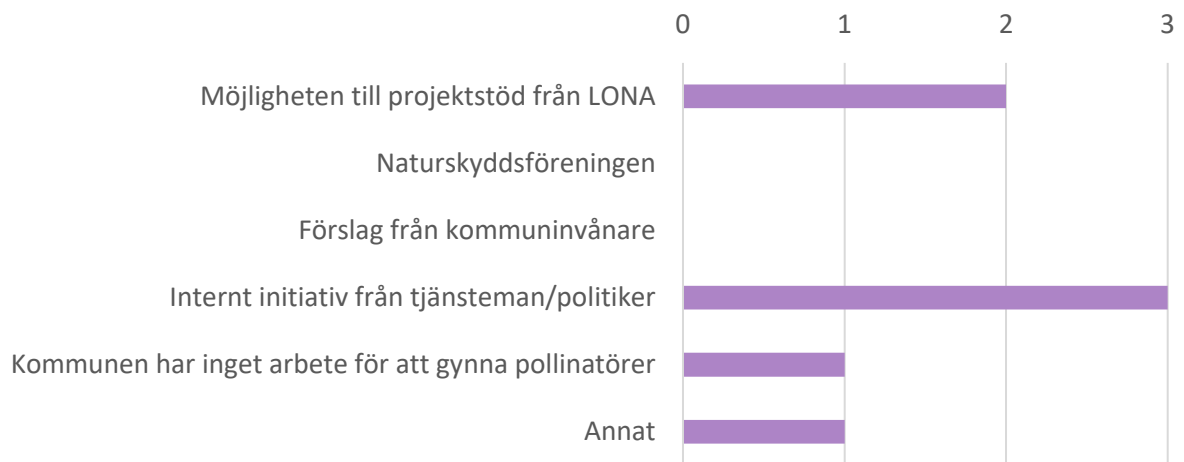
Har kommunen avsatta medel för att jobba med frågor som gynnar pollinatörer?



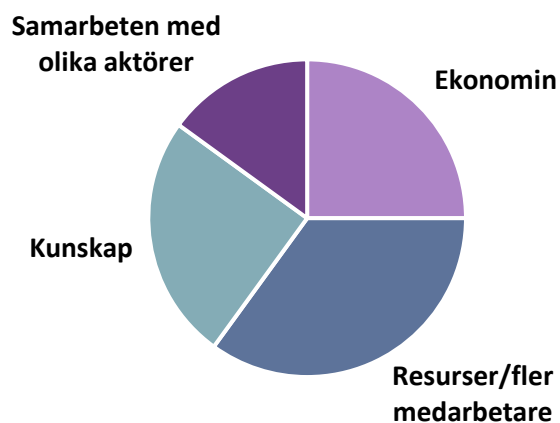
Har kommunen sökt eller planerar att söka stöd för projekt som gynnar pollinatörer?



Om ni har ett aktivt arbete för att gynna pollinatörer i kommunen, vilken/vilka faktorer motiverade er till att börja arbeta med detta?



Om kommunen anser att det finns stora brister gällande att främja vilda pollinatörer, vad krävs för att kunna göra fler åtgärder?





Länsstyrelsen
Jämtlands län

Telefon: 010-225 30 00
jamtland@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/jamtland